

חיים בהן חיים סטאטיים מאד. הם, וזולתם, הורישו לנו רומנים מרתקים על אנשים משעממים, גילומים ססגוניים של הוויות אפרוריות.

שלמה ניצן הנחיל לנו רומן ש"רירעתו", כמו שנוהגים לומר, רחבה ונפשותיו מרובות, אף צעירות ברופן. הוא מושך בהן בחוטיו ו"מדובב" אותן ושם בפיהן דברים ומגלגל ביניהן שיחות ומרחיש בהן אפילו "מונולוגים פנימיים" ומטיח אותן זו בזו ומעמידן בכל מיני מצבים, פעמים "תוגיים" ופעמים "חוריים" ותכופות "דינמיים" — רק חיים אינו נופח בהן.

"יתד לאוהל" הוא רומן ריאליסטי, שגיבוריו הם בעיקרם — אכן, נישחתם! — בחורינו החמודים והעוקצנים והגלפטים, בתקופת ה"השתכנות" וה"התבססות" שבאה, כזכור, אחרי סיומה של מלאכת-המלחמה. משבר-הערכים, משבר-האמון, חשבון-הנפש, כל זה ניתן כאן, מעט או הרבה. בנוסח אנגלו-סקסי, פשטני כלשהו, אפשר לומר שזהו רומן על בעיות ה"adjustment" של חיילים משוחררים. "משום-מה" אנו נוטים לחשוב, לא מתוך דעה-קדומה אלא כמסקנה "מעבדתית" כמעט, שיצירה "על" משהו, ובייחוד יצירה "על בעיה", כל שכן רומן על "בעיות", יש לו סיפויים דחוקים ביותר לזכות להצלחה אמנותית. רומן זה, שבו אנשים שקועים כל-כך בתקיעת יתדות לאהליהם ובחיבוטי-המחשבה והמצפון הכרוכים בכך, רומן זה המעורר בקורא הנלאה את החשד שלא הצליח לעניין אפילו את מחברו, שאפילו הכתיבה עליו חייבת, מן הסתם, לנסוך שעמום, לפחות על הכותב — רומן אפור זה אין בו, כמדומה, אלא כדי לתת אישור חותך לאותה סברה.

מוטו פילוסופי מאד מכתביו של מרטין בובר, ומין "אחרית-דבר" שהיא מין פנייה של היוצר, "מעל האובניים" אל קוראו, אינם מועילים כאן מאומה. להיפך.

ג. ה.

יש כאן הרבה. אפילו יותר מדי. יותר מדי מלים. יותר מדי דיבורים, יותר מדי בעיות. יותר מדי "לשון-לימודים" בפי הנפשות-הפועלות, הרבות מדי. יותר מדי אמירות פובליציסטיות. הנסיגנות לשחק במודרניזם סוריאליסטי (למ"של, ב"פינה שקטה", וכן ב"הבנות חזרו הביתה") הם כאן יוצאי-דופן לגמרי, והופעות האוב המתנצחות של אידיאולוגיה "יהודית" ו"עברית" — בדמות ה"סבתא", הלבושה "בגדי-שבת של נשים יהודיות במזרח-אירופה" ומזכירה כי "בזכות הסבתות זכיתם פה גם לריחות האחרים", וה"הדמות השנייה", שהיא "צעירה מאד, רחיפה ורפיפה כמעט עד להיעדר-ממשות", המכריזה על עצמה שהיא "כבר מרחפת באוויר וממלאה אותו בריחה החדש, שהוא אחר מזה של דגים ממולאים, חייהיחי" — יש בהן, כמדומה, משום טעם-לפגם שבולגריזציה "עתונאית" של בעיות רוחניות עמוקות וגורליות עד למאד. כנגד כל זה הרי כמה יסודות ניפרים כאן פחות מדי. יש כאן, למשל, פחות מדי בקורת-עצמית. פחות מדי חוש-הבחנה. פחות מדי סינון. פחות מדי יכולת-עיצוב.

מכל-מקום, כמה מן החיבורים הדראמטורגיים האסופים כאן, אפשר שהם ראויים לשימת-לבו של תיאטרון עברי, על-תנאי שיעובדו עיבוד יסודי ויקוצצו כדי שליש או רביעי, בקירוב.

ב. מ.

יתד לאוהל

ראינו באחרונה איך אפשר לעשות סרט מר על חיים מתוקים. כולנו מפירים ודאי יצירות-אמנות חיות מאד, אפילו עתירות פרובלמות, שנושאן הוא מה-שקוראים "נוף דומם". סופרים רוסיים גדולים השפילו לתת לנו יצירות-פרוזה מסעירות-לב ממש שמקל-

• שלמה ניצן: יתד לאוהל; ספרית פועלים / ספרי אשכול, 1960; 274 עמ'.